

Попов С. Л.,

доктор філологічних наук,

професор факультету російської мови

Університету імені Сунь Ятсена (Гуанчжоу, Китай)

ПРО ПРИЧИНУ БІЛЬШ ПІЗНЬОЇ ПОЯВИ РЕДУКЦІЇ ПІСЛЯ М'ЯКИХ (ІКАННЯ) У ПОРІВНЯННІ З ПОЯВОЮ РЕДУКЦІЇ ПІСЛЯ ТВЕРДИХ (АКАННЯ) В ІСТОРІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФОНОЛОГІЇ: АНАТОМІЧНО-ЕВОЛЮЦІЙНА ТА КОГНІТИВНО-ЕВОЛЮЦІЙНА ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

Анотація. У статті зроблено гіпотетичну спробу довести, що причина більш пізньої появи редукції після м'яких (ікання) порівняно з появою редукції після твердих (акання) у російській фонології може бути пояснена як анатомічно-еволюційно, так і когнітивно-еволюційно. Анатомічно-еволюційна інтерпретація цієї причини допускає ідею про те, що така відносно недавня, для XIV століття, складна одночасна артикуляція, як палаталізація, підсвідомо зосереджувала увагу й зусилля носіїв мови на якісному виголошенні м'яких приголосних і завдяки впливу таких уваги і зусиль одночасно «цементувала» виголошення наступних голосних. Перед застосуванням когнітивно-еволюційної інтерпретації більш пізньої появи російського ікання порівняно з появою російського акання розкривається сутність відносно нової для лінгвістики когнітивно-еволюційної теорії мови, запропонованої та розробленої автором статті. Під час підтвердження анатомічно-еволюційної інтерпретації когнітивно-еволюційною інтерпретацією досліджуваної причини вбачається таке: те, що м'які звуки через труднощі їх вимови стримували зміни сусідніх голосних, могло супроводжуватись синкретичним сприйняттям, тобто сприйняттям гештальтної спаяності відносно нового та артикуляційно важкого м'якого приголосного з голосним, в той час як вже артикуляційно не нові і не важкі для носіїв російської мови і тому такі, що не сприймалися ними синкретично спаяними з сусідніми голосними, тверді приголосні не становили для них суттєвих вимовних труднощів і не вимагали підсвідомої концентрації уваги та зусиль, через що тверді приголосні «дозволяли» сусіднім ненаголошеним голосним редукуватися. У ході цих інтерпретацій застосовуються ґрунтовно доведена під сучасну пору ідея Л. С. Виготського про ізоморфізм онтогенезу та філогенезу, відомості С. Пінкера про становлення артикуляції у сучасних дітей та у предків гомо сапієнс, дані загальної фонетики про палаталізацію як складну консонантну артикуляцію, думка М. В. Панова про труднощі артикуляції голосних різного підйому в певних позиціях, а також проводиться аналогія досліджуваного у статті фонологічного явища з відомостями про перші постієрогліфічні – складові (силабичні), а потім консонантні – системи писемності.

Ключові слова: російська фонетика, російська фонологія, редукція, палаталізація, анатомічно-еволюційний підхід, когнітивно-еволюційний підхід.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми. Скрупульозне дослідження роз-

витку акання в XIV столітті, проведене В. В. Колесовим, мотивувало вченого дійти висновку, що в зазначений період «ненаголошені голосні в позиції після м'яких приголосних не змінювалися. Фонетично це може означати, що в московських говірках XIV ст. положення біля м'якого приголосного (перед, після або між м'якими приголосними) функціонально відрізнялося від положення біля твердого приголосного» [1, с. 79]. Сьогодні більш пізня, лише наприкінці XIX століття – на початку XX століття, поява ікання в російській літературній мові (а нейтралізація [o], у запозичених словах після [ч'] типу *ранчо, пончо, та [а]*, у багатьох словах, після м'яких у заударних складах – лише в середині XX століття) є доведеним фактом [2, с. 50], але не пояснюється, чому ікання з'явилося у російській літературній мові приблизно на половину тисячоліття пізніше за акання¹, у той час як добре відомо, що ікання з'явилося й існує тільки там, де було і є акання, що створює враження досить суттєвого запізнення ікання, невстигання його за аканням, що ще більше посилює дослідницьке бажання пізнати причину такого суттєвого запізнення-невстигання.

Ще в 1982 році О. Є. Кібрик, формулюючи постулати нової для того часу лінгвістичної парадигми, у широкому сенсі антропоцентричної, у вузькому сенсі когнітивної, говорив про несуттєву для структуралізму, але суттєву для нової лінгвістичної парадигми необхідність виявлення причин досліджуванних мовних явищ: «...якщо лінгвістика недавнього минулого допускала лише питання на кшталт «як?» і уникала запитань «чому?», то тепер ситуація має докорінно змінитися: потрібні саме відповіді на питання на кшталт «чому?», оскільки тільки вони можуть щось пояснити» [3, с. 25]. У 1986 році В. І. Абаєв у статті про описовий і пояснювальний види мовознавства абсолютно резонно помічав, що в процесі будь-якого пізнання людина не може не шукати пояснень пізнаваним нею явищам, і лінгвіст, що пізнає мовні факти, не може бути в цьому сенсі винятком [4]². Тому відповідь на запитання про причину більш пізньої появи російського ікання порівняно з появою російського акання видається не тільки цікавою, а й необхідною.

¹ Причини появи акання та ікання, або акання у широкому сенсі, які мають значний науковий інтерес і є предметом наукових дебатів, ми навісміно у цій статті не розглядаємо, хоча й усвідомлюємо, що дуже нелогічна нетотожність звуків та літер взаєморозумінно писемного та усного мовлення не сприяє.

² Тут доречно згадати і про те, що ще Аристотель помічав: «Знати, що є, і знати, чому є, – це різні знання...» [5, с. 280].

Анатомічно-еволюційна та когнітивно-еволюційна інтерпретації цієї причини і становлять мету цієї статті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Послідовно надаємо вказані інтерпретації.

1. Анатомічно-еволюційна інтерпретація

1.1. Сутність анатомічно-еволюційної теорії: дарвінізм

Ця сутність як важлива частина ширшої сутності еволюційної теорії Дарвіна розкриття не потребує, бо вона загальновідома: як живі організми в цілому, так і їх анатомічні органи зокрема еволюціонують, тобто з часом змінюються в процесі адаптації до умов навколишнього середовища³. До поняття таких умов входить і потреба в мовній, в тому числі на фонетичному рівні, комунікації.

1.2. Анатомічно-еволюційна інтерпретація більш пізньої появи російського ікання порівняно з появою російського акання

Насамперед тут слід згадати добре відому гіпотезу Л. С. Виготського, висловлену ним десятиліття тому, про ізоморфізм онтогенезу та філогенезу у всіх їх сферах, згідно з якою так само, як ембріональний розвиток плоду в стислом вигляді в основних рисах є ідентичним філогенетичній історії виду, філогенетичний розвиток мови є ідентичним в стислом вигляді в основних рисах і розвитку мови у дитини. А. М. Барулін звертає увагу на той факт, що дана гіпотеза «не тільки не застаріла, вона активно розробляється» [6, с. 52]. В. І. Абаєв пише, що «формування свідомості та мови у дітей у «згущеному» вигляді повторює процес формування свідомості та мови у первісної людини» [7, с. 19].

Якщо логічна гіпотеза Виготського вірна, оскільки, як свідчить А. М. Барулін, вона не тільки не забута, а й перевіряється, явних протиріч не виявляючи, і думка В. І. Абаєва тому приклад, то цілком логічно припустити, що онтогенетичне становлення мовного апарату є ідентичним його становленню у філогенезі. С. Пінкер виначає онтогенетичне становлення мовного апарату так: «У новонароджених немовлят, як і в інших ссавців, гортань може підніматися і займати задній отвір носової порожнини, дозволяючи повітрю проходити через ніс у легені, минаючи рот і горло. Немовлята стають людьми в три місяці, коли їхня гортань займає місце глибоко в глотці. Це дає язичку простір рухатися як вгору і вниз, так і назад і вперед, змінюючи форму двох резонансних порожнин і дозволяючи утворювати велику кількість голосних звуків. Але це дається дорогою ціною. У своєму «Походженні видів» Дарвін зазначав «той дивний факт, що кожна частка їжі та пиття, яку ми ковтаємо, повинна пройти через трахейний отвір, ризикуючи провалитися в легені». До недавнього винаходу прийому Геймліха потрапляння їжі в дихальні шляхи було шостою лідируючою причиною смерті від нещасного випадку в Сполучених Штатах, яка забирала шість тисяч життів на рік. Розташування гортані глибоко в горлі, а язика низько і досить далеко від передньої частини рота також перешкодило диханню і жуванню. Імовірно, переваги спілкування переважали фізіологічну ціну» [8, с. 336]. Важливе для становлення мовного апарату еволю-

ційне переміщення гортані в онтогенезі неважко припустити, звісно у значно ширших часових рамках, й у філогенезі. Тому не дивно, що є вчені, які виявили, що будова гортані та глотки у предків гомо сапієнс була зовсім такою ж, як у тварин, тобто у таких предків мовний апарат ще був відсутній. Так, С. Пінкер пише про Лібермана і його колеги, які реконструювали «голосовий тракт вимерлих предків людини» і дійшли висновку, що у цих предків був «стандартний для ссавців дихальний шлях з його обмеженими можливостями утворення голосних звуків» [8, с. 336]. Варто уточнити важливість цього спостереження: мова йде про обмеження можливостей утворення навіть найпростіших в артикуляції – за рахунок відсутності артикуляційної перегородки – голосних звуків, з чого випливає абсолютна неможливість утворення предками гомо сапієнс артикуляційно складніших – приголосних – звуків.

З урахуванням сказаного вище стає зрозумілим, що аналогічно еволюції мовного апарату звуки у мовах формувалися – з'являлися, змінювалися, зникли – поступово та не без труднощів. Так, добре відомо, що наявне в сучасній російській мові протиставлення звуків за твердістю/м'якістю сформувалося не відразу: пройшовши серію пом'якшувальних напівзаходів починаючи з праслов'янської епохи через вторинне пом'якшення, що відбулося приблизно в середині XI століття, але охопивши при цьому далеко не всі приголосні, зазначене протиставлення в результаті падіння редукованих поширилося майже (крім таких, що не отримали відповідно м'якої та твердої пар, африкат [ц] і [ч']) на всі приголосні в XII столітті [9, с. 13–158], тобто приблизно за два століття до поширення акання. І тут важливо наголосити на двох моментах.

По-перше, ми не беремося судити про те, чи багато це – два століття – чи мало на часовій шкалі існування мови. Але навіть якщо визнати, що істина у відповіді на це питання знаходиться приблизно посередині, то все одно у нас є достатні підстави припустити, що на час поширення акання у XIV столітті м'якість приголосних була деякою артикуляційною складністю як явище відносно нове – особливо в порівнянні з легкістю вимови носіями давньоруської мови досить давно існуючих твердих приголосних, після яких у XIV столітті з'явилося акання. Наше припущення підтверджується і думкою М. В. Панова з цього приводу: «Найважчою є та робота, яка є незвичною. Саме вона потребує найбільшої витрати зусиль. Це вірно щодо будь-якої дії, у тому числі й навіть особливо щодо артикуляційної роботи» [2, с. 43].

По-друге, палаталізація приголосних порівняно з артикулюванням багатьох нем'яких приголосних представляє певну складність і як така. Так, у загальній фонетиці вважається, що палаталізація – поряд з такими явищами, як веларизація, фарингалізація та лабіалізація, – належить до такого виду «складних консонантних артикуляцій», як «складні одночасні артикуляції», при яких «на основну артикуляцію приголосного накладається деякий додатковий рух» [10, с. 282–284], а саме: обов'язковий підйом середньої частини спинки язика до твердого піднебіння з певним просуванням язика вперед [11, с. 52].

Зазначені відносні новизна і важковимовність м'яких, з анатомічно-еволюційної точки зору, ймовірно, і виявилися двома взаємопов'язаними причинами більш пізньої появи ікання, у той час як тверді російські приголосні, після яких відбулося акання, в основній своїй масі такої чи іншої «одночасної», тобто пов'язаної з веларизацією, фарингалізацією та лабі-

³ Важливо не забувати і про той не часто згадуваний факт, що дана теорія в свою чергу призвела, по-перше, до чергової еволюції церкви, яка до цього не визнавала «самовільну» зміну видів, створених, на її переконання, богом у незмінному вигляді раз і назавжди, а по-друге, до еволюції самого Дарвіна, який, боячись суперечити церковним догматам, тривалий час приховував своє відкриття від громадськості, проте еволюціонував від зазначеного страху до наукового безстрашності, коли дізнався, що таке ж відкриття зробив Воллес.

алізацією, артикуляційною складністю не характеризувалися. Можливо, через складність артикуляції м'якого приголосного підсвідомо увага та зусилля мовців зосереджувалися на його виголошенні і силою свого впливу принагідно «цементували» вимову сусідніх звуків, у тому числі наступного голосного.

Дане припущення підкріплюється тим, що, як сказано вище, у заударних, тобто артикуляційно слабших, складах ще пізніше, лише в середині ХХ століття, появу ікання як нерозрізнення [o] та [a] після м'яких можна пояснити відносною трудностю артикуляції – в позиції після й без того артикуляційно важких м'яких – огубленого [o] та звуку нижнього підйому [a] порівняно з більшою легкістю артикуляції ікання в інших випадках, у тому числі у заударних складах у [e] як одного з найменш артикуляційно витратних голосних середнього підйому [2, с. 43].

Дозволимо собі метафору: такий механізм впливу нагадує ситуацію, коли людина, у якої болять нога, при ходьбі тримається за іншу людину, яка допомагає їй йти, чим обмежує рухи цієї людини, але відпустити її не може, оскільки, не тримаючись за неї, не зможе йти.

Наведено вище анатомічно-еволюційну інтерпретацію підкріплює когнітивно-еволюційна інтерпретація.

2. Когнітивно-еволюційна інтерпретація

2.1. Сутність когнітивно-еволюційної концепції мови

Когнітивна лінгвістика, що закономірно доповнює солідні досягнення структуралізму, який десятиліттями шукав відповіді на питання на кшталт «як?», пошуком відповідей на запитання на кшталт «чому?», передбачає звернення лінгвістів до відомостей суміжних з лінгвістикою наук, а саме наук про людину, або антропонаук: філософії, логіки, психології, біології, фізіології, нейропсихології, нейрофізіології та інших [3, с. 20, 25]. Однією з цих наук є такий філософський напрям, як еволюційна епістемологія, принципи якої розробляються в працях К. Р. Поппера та його послідовників, і саме в парадигмі цієї науки з'явився підхід, названий його автором, І. П. Меркуловим, когнітивно-еволюційним [12; 13; 14]. Відповідно до цього підходу соціальна еволюція має розглядатися в тісному зв'язку з еволюцією людських когнітивних структур: мислення з його ладом – логікою, сприйняття, пам'яті, уваги, уяви тощо, – і відомості про такі когнітивні структури необхідно черпати з антропонаук.

Дотримання цього принципу дозволило нам з'ясувати наступне. У сучасній когнітивній психології, суміжній з лінгвістикою науці, відомості якої важливі для когнітивної лінгвістики, основною функцією сприйняття вважається категоризація, що здійснюється шляхом стихійного застосування законів логіки, яка цікавить психологів не як наука, а як лад мислення. Проте якість заснованої на логічних законах категоризації будь-якої інформації залежить від рівня сприйняття даної інформації. В етнічній психології та дитячій психології таких ступенів описано три. Сприйняття може бути: 1) синкретичним, тобто цілісним, що не дозволяє диференціювати ознаки і, отже, категоризувати пізнаване; 2) поверхневим, тобто орієнтованим на найближчі, найбільш помітні ознаки, «які лежать на поверхні», за якими й відбувається категоризація, часто помилкова; та 3) альтернативним, тобто орієнтованим на всі наявні ознаки, завдяки чому може бути обрана ознака, категоризація за якою буде коректною. Кожен із цих ступенів сприйняття забезпечує відповідну якість логічності мислення і, як наслідок, логіч-

ності пов'язаної з мисленням мови (докладніше про це – див. [15, с. 64–142]).

Зараз ми вважаємо за можливе й необхідне використати положення когнітивно-еволюційної концепції для досягнення мети цієї статті.

2.2. Когнітивно-еволюційна інтерпретація більш пізньої появи російського ікання порівняно з появою російського акання

Показана в ході анатомічно-еволюційної інтерпретації тісна спаяність близько розташованих м'якого приголосного і наступного голосного цілком корелює з когнітивно-еволюційними закономірностями сприйняття: те, що м'які звуки своєю відносною новизною і труднощами своєї вимови стримували зміни сусідніх гласних, могло супроводжуватися притаманим носіям російської мови того часу синкретичним сприйняттям (саме «синкретичним» називає «світосприйняття давньоруської людини» і В. В. Колесов [17, с. 7])⁴, тобто сприйняттям гештальтної спаяності нового і важковимовного м'якого приголосного з наступним голосним, адже, як добре відомо не тільки в психології, все нове й важке (у цьому випадку новою і важковимовною була м'якість приголосних) спочатку, й нерідко достатньо тривалий час, сприймається нерозбірливо, тобто синкретично.

Така інтерпретація виглядає ще реальнішою при зіставленні її результатів з першими постієрогліфічними – складовими (силабичними), а потім консонантними – системами писемності, в яких голосний і приголосний у сприйнятті носіїв мов з такими системами писемності були настільки міцно спаяними, що позначалися на письмі лише одним, єдиним для обох звуків, знаком: спочатку – у складових (силабичних) системах писемності – знаком за походженням помітно ієрогліфічним, а потім – у консонантних системах писемності – винайденною (зрозуміло, не без опори на ієрогліфіку) відповідною літерою: без позначення наступного голосного звуку, який під час створення чи читання письмового тексту просто домислювався [18, с. 135–162]. Але, безумовно, поява та подальший розвиток консонантної (силабичної) писемності були досить значною перцептивною еволюцією у бік перцептивної альтернативності, тріумфальним втіленням якої стала поява літерних алфавітів, в яких кожному звуку, і приголосному, і голосному, відповідає літера. Тут слід зробити важливе зауваження: синкретичне сприйняття носіями російської мови важковимовного м'якого приголосного з наступним голосним не може вважатися настільки ж кардинальним, як при сприйнятті будь-яких поєднань приголосного з голосним у складових і консонантних системах писемності, але самі перцептивні механізми в цьому порівнянні, вочевидь, можна вважати ідентичними⁵.

Висновки. У цій статті ми постаралися довести, що причина більш пізньої появи ікання порівняно з появою акання в російській фонології може бути пояснена як анатомічно-ево-

⁴ У той час як сучасні носії російської мови вже майже сто років з дедалі більшим успіхом підсвідомо долають поверхнєве сприйняття як причину регресивної асиміляції за твердістю м'якстю: наприклад, замість [z'd'ec'] все частіше (а в молодшій нормі – вже, як видається, постійно) говорять [z'd'ec'] – див. про це, наприклад, [16, с. 119], тобто виявляють альтернативність сприйняття (що дає нам певну надію на когнітивну еволюцію всіх носіїв російської мови, а не тільки тих з них небагатьох, що здатні сприймати альтернативу сучасній розпропаганді).

⁵ Не буде зайвим згадати і про те, що в сучасній російській графіці, судячи з усього вже назавжди, залишаються синкретичні літери *e, ё, ю, я*, які в позиції на абсолютному початку слова і перед голосним є злиттям [j] відповідно з [e], [o], [y], [a] при непослідовному, втім, несприйнятті можливості поєднання [j] з [u] та створення відповідної літери, як це сталося в українській мові: [j] + [i] = літера *і*.

люційно, так і когнітивно-еволюційно. При анатомічно-еволюційній інтерпретації стає допустимою думка, що така складна одночасна артикуляція, як палаталізація, яка для XIV століття відбулася відносно нещодавно, підсвідомо зосереджувала увагу і зусилля носіїв мови на якісному виголошенні м'яких приголосних і силою впливу такої уваги та зусиль попутно «цементувала» вимову сусідніх звуків, у тому числі наступних голосних. Під час підтвердження такої інтерпретації досліджуваної причини її когнітивно-еволюційною інтерпретацією ми дійшли наступного припущення: те, що м'які звуки труднощами своєї вимови стримували зміни сусідніх голосних, могло супроводжуватися властивим носіям російської мови того часу синкретичним сприйняттям приголосного з голосним, тоді як вже артикуляційно не нові й не важкі для носіїв російської мови і тому для них не синкретично спаяні з сусідніми голосними тверді приголосні не представляли для них суттєвих вимовних труднощів і не вимагали підсвідомої концентрації уваги, через що тверді приголосні «дозволяли» ненаголошеним сусіднім голосним редукуватися.

Перспективи подальших пошуків. Вбачається доцільним подальше вивчення фонетичних та фонологічних явищ різних мов у вказаних двох аспектах в їх, вочевидь логічному, поєднанні.

Література:

- Колесов В. В. О некоторых особенностях фонологической модели, развивающей аканье. *Вопросы языкознания*. 1964. № 4. С. 66–79.
- Панов М. В. О причинах фонетических изменений. *Влияние социальных факторов на функционирование и развитие языка* / отв. ред. Ю. Д. Дешериев, Л. П. Крысин. М. : Наука, 1988. С. 41–55.
- Кибрик А. Е. Очерки по общим и прикладным вопросам языкознания (универсальное, типовое и специфичное в языке). М. : Изд-во МГУ, 1992. 336 с.
- Абаев В. И. Рагерга 2. Языкознание описательное и объяснительное. О классификации наук. *Вопросы языкознания*. 1986. № 2. С. 27–39.
- Аристотель. Вторая аналитика. *Аристотель. Сочинения в четырех томах*. Т. 2 / под ред. З. Н. Микеладзе. М. : Изд-во социально-экономической литературы «Мысль», 1978. С. 255–346.
- Барулин А. Н. К аргументации полигенеза. *Разумное поведение и язык. Вып. 1. Коммуникативные системы животных и язык человека. Проблема происхождения языка* / сост. А. Д. Кошелев – Т. В. Черниговская, М. : Языки славянских культур, 2008. С. 41–58.
- Абаев В. И. О происхождении языка. *Язык в океане языков* / сост. О. А. Донских. Новосибирск : Сибирский хронограф, 1993. С. 12–19.
- Пинкер Стивен. Язык как инстинкт: пер. с англ. / общ. ред. В. Д. Мазо. М. : Едиториал УРСС, 2004. 456 с.
- Колесов В. В. Историческая фонетика русского языка : учеб пособие для вузов. М. : Высшая школа, 1980. 215 с.
- Кодзасов С. В., Кривнова О. Ф. Общая фонетика : учебник. М. : Рос. гос. гуманитар. ун-т, 2001. 590 с.
- Бондарко Л. В., Вербицкая Л. А., Гордина М. В. Основы общей фонетики : учеб. пособие для студ. филол. и лингв. фак. высш. учеб. заведений. 4-е изд., испр. СПб : Филологический факультет СПбГУ; М. : Издательский центр «Академия», 2004. 160 с.
- Поппер Карл Раймунд. Эволюционная эпистемология. *Эволюционная эпистемология и логика социальных наук: Карл Поппер и его критики* / сост. Д. Г. Лахути – В. Н. Садовского – В. К. Финна. Пер. с англ. М. : Едиториал УРСС, 2000. С. 57–74.
- Меркулов И. П. Эволюционная эпистемология: проблемы, перспективы. РАН, Ин-т философии. Т. 1. Санкт-Петербург : Изд-во РХГИ, 2003. 471 с.
- Меркулов И. П. Эпистемология (когнитивно-эволюционный подход). РАН, Ин-т философии. Т. 2. Санкт-Петербург : Изд-во РХГА, 2006. 416 с.
- Попов С. Л. Грамматические варианты в русском языке: когнитивно-эволюционный аспект. Дис. ... докт. филол. наук, Харьков, 2015. 453 с.
- Горшкова К. В., Хабургаев Г. А. Историческая грамматика русского языка : учеб. пособие для ун-тов, М. : Высшая школа, 1981. 359 с.
- Колесов В. В. Мир человека в слове Древней Руси. Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1986. 312 с.
- Иванов Вяч. Вс. От буквы и слога к иероглифу: системы письма в пространстве и времени. М. : Языки славянской культуры, 2013. 272 с.

Popov S. About the reason for the later appearance of the reduction after soft consonants (ikanye) as compared to the appearance of the reduction after hard consonants (akanye) in the history of Russian phonology: anatomical-evolutionary and cognitive-evolutionary interpretations

Summary. The article makes a hypothetical attempt to prove that the reason for the later appearance of Russian ikanye, as compared with the Russian akanye, can be explained both anatomically-evolutionarily and cognitively-evolutionarily. The anatomical-evolutionary interpretation of this reason admits the idea that such relatively recent, for the 14th century, complex simultaneous articulation as palatalization subconsciously focused the attention and efforts of speakers on the quality pronunciation of soft consonants and, through the influence of such attention and efforts, simultaneously “cemented” the pronunciation of subsequent vowels. Before implementing cognitive-evolutionary interpretation of the much later origin of Russian ikanye (pronunciation of unaccented e and я as и) compared to the origin of Russian akanye (failure to differentiate unstressed back vowel-sounds), the essence of cognitive-evolutionary theory of language, being relatively new for linguistics, proposed and developed by the paper’s author is revealed. Confirming this interpretation of the cognitive-evolutionary interpretation of the reason being studied, it is suggested: the fact that soft sounds by their difficulty of pronunciation restrained the changes of the neighboring vowels could be accompanied by syncretic perception, i. e. the perception of gestalt conjugation of the new for them soft consonant with a vowel, while those already not new to native speakers of Russian and therefore not syncretic in conjugation with the neighboring vowels hard consonants, did not present significant pronunciation difficulties for them and did not require subconscious concentration of attention and efforts, due to which hard consonants “allowed” the adjacent voiceless vowels to reduce. While interpreting, the following is applied: the idea by L. S. Vygotsky on the isomorphism of ontogenesis and phylogenesis being proved in detail, the materials by S. Pinker concerning the development of articulation in modern children and ancestors of homo sapiens, the data of general phonetics on palatalization as a complex consonant articulation, and the opinion by M. V. Panov concerning the difficulties of articulations of different-height consonants in certain positions. The phonological phenomenon analyzed in the paper is also compared with the data on the first post-hieroglyphic – syllabic and then consonant – writing systems.

Key words: Russian phonetics, Russian phonology, reduction, palatalization, anatomical-evolutionary approach, cognitive-evolutionary approach.